

nieuwsbrief

UILEN 2014

Kerkuilengroep Nederland

www.kerkuil.com

voor iedereen die betrokken is bij de bescherming van uilen

Aantal broedgevallen
gehalveerd

Nieuws uit de regio

Op weg naar minder
verkeersslachtoffers?

Inhoud

3 Stand van zaken
Aantal broedgevallen gehalveerd

5 Nieuws uit de regio

21 Op weg naar minder
verkeersslachtoffers?

23 Van de bestuurstaafel

Colofon

Deze Nieuwsbrief Uilen is een jaarlijkse uitgave van de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland en verschijnt in een oplage van 15.000 exemplaren. De nieuwsbrief geeft actuele informatie over de kerkuil in Nederland. Ze is bedoeld voor iedereen die betrokken is bij de bescherming van uilen, zoals eigenaren en beheerders van gebouwen met nestgelegenheid, terreinbeheerders, leden van regionale kerkuilenwerkgroepen en andere belangstellenden.

In 2013 werd ons werk ondersteund door Vogelbescherming Nederland en door alle donateurs.

Samenstelling en redactie

Herman Bisschop (hermanbisschop@home.nl),
Peter van Dam (petervandam@yahoo.com),
Reinder Dokter (skwn.penning@live.nl),
Albert Fopma (fopma@natuuradvies.eu),
Nanning-Jan Honingh, (nanning-jan.honingh@slz.landschapsbeheer.nl),
Johan de Jong (jongrans@hetnet.nl),
Ruud Leblanc (skwn@ziggo.nl).

Eindredactie

Helga Aukes Producties

Vormgeving en druk

RBF reclame & communicatie, Drachten
Wieger Atsma (vormgever), Nienke Kuipers (traffic)

Redactieadres

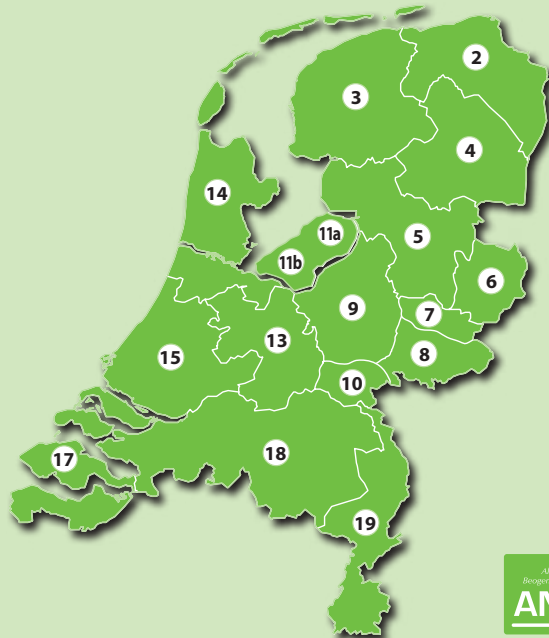
Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland
Ruud Leblanc, Noorderdreef 198, 2152 AC Nieuw Vennepe
Tel. 06 - 532 564 78

Coverfoto

Kerkuil met bosmuis. (Foto: André Eijkenaar)

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding: "Bron: Nieuwsbrief Uilen 2014, Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland". Overname van foto's is zonder toestemming van de fotograaf niet toegestaan.

Uw contactpersoon

Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland (ANBI erkend)

Voor de inventarisatie en bescherming van de kerkuil is Nederland verdeeld in 17 regio's. Deze vallen grotendeels samen met de provinciegrenzen. Uitzonderingen zijn Flevoland, Overijssel en Gelderland. Deze zijn opgesplitst in meerdere regio's.

De Noordoostpolder maakt onderdeel uit van de regio West-Overijssel. In elke regio is een regionale coördinator actief. Hij is het aanspreekpunt voor het kerkuilenbeschermingswerk in die regio. De Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland organiseert ieder jaar in de loop van januari een bijeenkomst voor alle regiocoördinatoren.

Regiocoördinatoren

2	Groningen	A. Eijkenaar	0597 - 561 872 eijkenaar-a@planet.nl
3	Friesland	A. van der Wal	0512 - 516 309
4	Drenthe	F. Geene	0591 - 514 433 fjm.geene@planet.nl
5	Overijssel	G. Snaak	0523 - 856 980 g.snaak@ziggo.nl
6	Twente	J. Drop	06 - 103 487 65 johandrop@kpnplanet.nl
7	Achterhoek Noord	A. Meenink	0545 - 292 532 a.meenink@kpnmail.nl
8	Achterhoek Liemers	D. Langwerden	0543 - 461 798 d.langwerden@tiscali.nl
9	Veluwe	VACANT	
10	Betuwe Oost	J. Jacobs	024 - 397 25 74 jacobs.j@live.nl
11a	Oostelijk Flevoland	L. Zwanenburg	0321 - 318 272 fam-zwanenburg@live.nl
11b	Zuidelijk Flevoland	A.M. Liosi	036 - 533 68 34 uilen4all@kerkuilenwerkgroep-flevoland.nl
13	Utrecht & Betuwe West	P.A.H. Hendrixx	030 - 637 20 54 p.hendrixx@wxs.nl
14	Noord-Holland	R. Dokter	0229 - 219 207 skwn.penning@live.nl
15	Zuid-Holland	M. Kuijpers	015 - 256 53 02 michel.kuijpers@caiway.nl
17	Zeeland	P. Boelee	06 - 251 023 54 zld-kerkuilen@zeelandnet.nl
18	Brabant	J. Sloothaak	0411 - 66 40 10 jsloothaak@brabantslandschap.nl
19	Limburg	H. Beckers	047 - 553 30 03 boomvalk@home.nl

Contactadressen Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland

<i>Voorzitter</i>	<i>Secretaris</i>	<i>Penningmeester</i>
J. de Jong	R. Leblanc	R. Dokter
Tel. 0512 - 303 174	Noorderdreef 198	Tel. 0229 - 219 207
jongrans@hetnet.nl	2152 AC Nieuw Vennepe	skwn.penning@live.nl
	Tel. 06 - 532 564 78	
	skwn@ziggo.nl	

Aantal broedgevallen gehalveerd

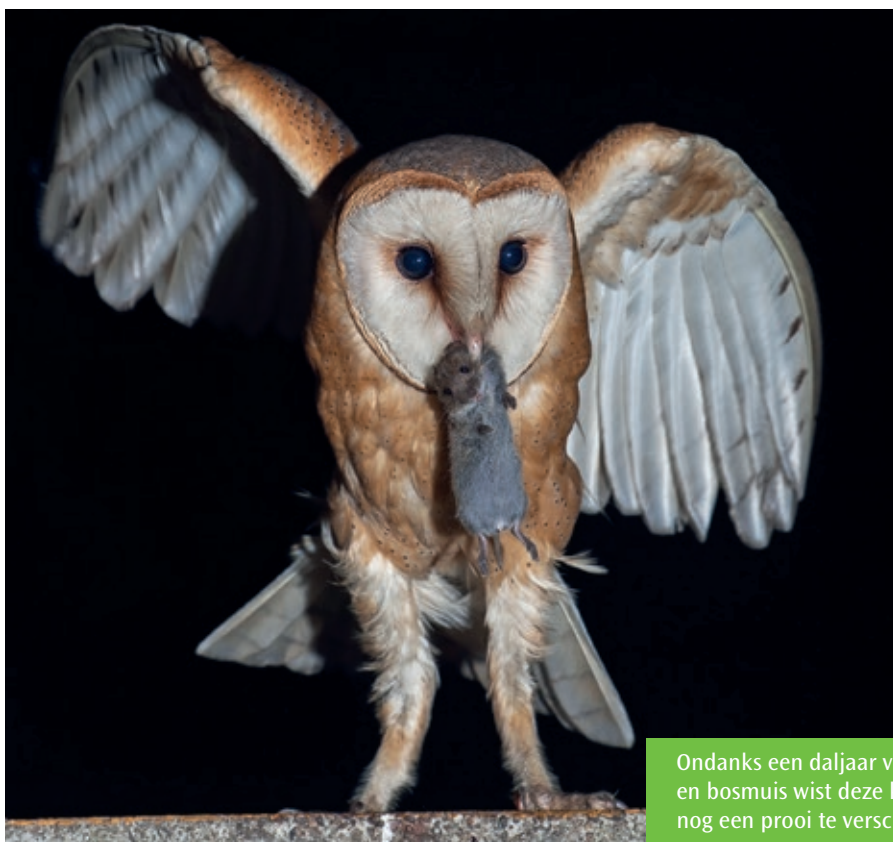
Tekst: Johan de Jong
Foto: André Eijkenaar

Vanaf 1999 was het aantal broedparen van de kerkuil in Nederland vrij stabiel. Jaarlijkse schommelingen in verband met het voedselaanbod waren normaal. De combinatie van weinig voedsel en het weer veroorzaakte een sterke daling van het aantal broedparen. Drie winters met veel sneeuw en afwisselend droge en zeer natte perioden hadden een negatieve invloed op het aantal broedparen in 2013. Het weer in het afgelopen jaar was zeer wisselend met een aantal weken vorst in januari, daarna dooi en een warme periode met opnieuw vorst in februari. En dan nog een daljaar van de veldmuis en de bosmuis. Tegen het einde van het jaar herstelde de veldmuispopulatie zich enigszins met als gevolg nog een aantal late eerste broedsels van de kerkuil in oktober en november. Het gevolg is dat slechts een klein deel van de kerkuilpopulatie tot broeden kwam. Een deel van de paren was wel aanwezig op de broedplaats, maar eieren werden er niet gelegd. Een gedeelte van de populatie is geheel verdwenen en dat hebben we sinds de negentiger jaren van de vorige eeuw niet meemaakt. De zachte winter van 2013/14 en de toename van de veldmuis (veel 'gaatjes' in het veld) geven hoop op herstel.

Broedresultaten vooral slecht in kleigebieden

In vergelijking met 2012 daalde het aantal broedparen gemiddeld met maar liefst 53%! Het aantal eerste broedsels nam af van 2591 naar 1214 met een gemiddelde van 2,5 jongen per nest. Het gemiddelde aantal uitgevlogen jongen varieerde per regio van 1,6 in Zeeland tot 3,6 in Zuid-Holland. Met name de kleigebieden deden het slecht.

Er waren 19 tweede broedsels met een gemiddelde van 1,8 jongen per nest. Derde legsels werden niet gevonden.

Ondanks een daljaar van veld- en bosmuis wist deze kerkuil nog een prooi te verschalken.

In vier regio's daalde het aantal broedsels t.o.v. 2012 zeer sterk (vooral in de kleigebieden):

Betuwe-Oost (-85%), Flevoland-Oost (-73%), Utrecht en Betuwe-West (-72%) en Limburg (-82%). In regio zuid van Limburg bleven de nestkasten leeg.

De slechte weersomstandigheden (veel sneeuw) waren daarvan de oorzaak.

In Zuid-Holland (-20%) en de kleinschalige regio's Twente (-27%) en Achterhoek-Noord (-29%) viel de schade mee.

Van de Waddeneilanden deed Texel het goed (van 10 naar 7 broedparen) evenals Schiermonnikoog (3 paren) met hetzelfde aantal broedparen als in 2012. Op Ameland (slechts 1 paar) werden in de maanden april en mei 14(!) dode kerkuilen gevonden (Johan Krol). Bijzonder was de vangst van een Duitse kerkuil in een nestkast in Nes op 18 mei 2013. De uil was geringd als nestjong op 23 juni 2012 bij Stuttgart (534 km).

Vergrijzing slaat toe

In een aantal regio's slaat de 'vergrijzing' toe. Het is vaak moeilijk om jonge

mensen bij de werkgroep te betrekken (tijdgebrek). Er zal lokaal een intensieve campagne moeten worden gevoerd om jongeren bij het beschermingswerk te betrekken. Begeleiding van deze categorie is erg belangrijk.

In Brabant zijn op vier locaties discussie-avonden gehouden.

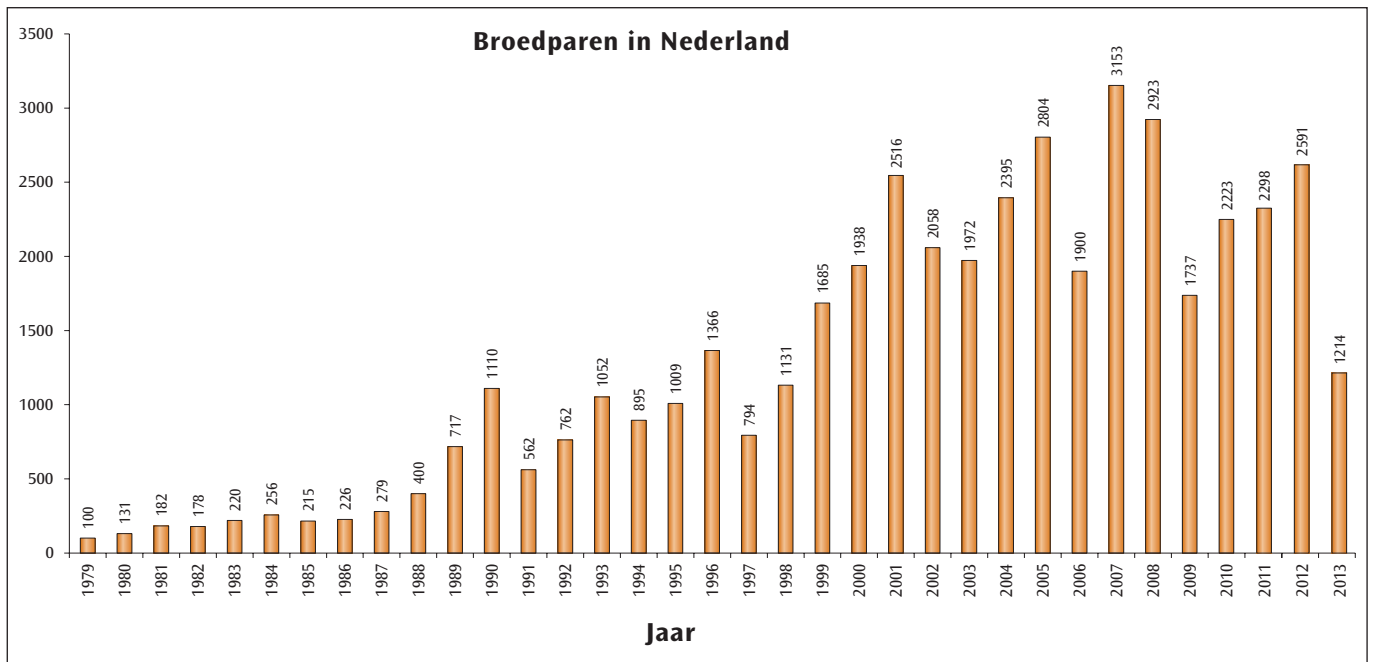
De uitkomsten van deze avonden zijn samengevat in een folder met tips en trucs. De brochure is wellicht aangepast te gebruiken voor andere regio's.

Deze staat op de website van SKWN bij regionieus Brabant.

In Drenthe hebben leerlingen van het Technasium een systeem ontwikkeld om de nestkasten met katrollen naar beneden te halen, zodat niet meer geklommen hoeft te worden: een bijzonder project. Overijssel gaat over van de goed verzorgde papieren Nieuwsbrief op de digitale in 2014.

In Twente duiken steeds meer de grote bosmuis en de veldspitsmuis op.

De enthousiaste Mary Momberg en Gerrie Nijenhuis nemen de honneurs

waar van Anton Meenink in Achterhoek-Noord. Anton blijft meer op de achtergrond, maar heeft de regie nog steeds.

Harry van Diepen (Veluwe) geeft aan dat hij stopt met de coördinatie. Er wordt gezocht naar een opvolger.

Flevoland-Oost heeft veel last van kauwen, die de nestkast van de kerkuil (tegen de gevel) al vroeg kraken.

Er worden veel controles verricht en volwassen uilen gevangen (43 in 2013). Allan Liosi heeft de populatie in zijn gebied goed in kaart gebracht.

In Zuid-Limburg komt een pilot met het IKL (Instandhouding Kleine Landschapselementen) dit jaar.

Er zal een veiligheidshandleiding worden gemaakt samen met de steenuilen-werkgroep.

Het aantal regio's dat de broedgegevens in Nestkaart invoert, groeit gestaag.

In de meeste regio's worden de gegevens centraal ingevoerd door iemand uit de regio. In een aantal regio's voeren de subregio's de data in.

Voor het komende broedseizoen: veel succes en plezier bij de controles! ■

2013	1e broed					2e broed				3e broed		2012	2013 t.o.v. 2012
	1e broed	mislukt 1e broed	aantal juv. 1e broed	niet gecontr. 1e broed	gem. uitgevlogen	2e broed	uitgevlogen	mislukt	gem. uitgevlogen	3e broed	uitgevlogen		
Groningen	37	6	106		2,9	1	3		3,0			106	-65%
Friesland	270	25	588		2,2	2	6		3,0			423	-36%
Drenthe	118	5	326		2,8	1	2		2,0			307	-62%
West-Overijssel./ NO Polder	132	10	362		2,7	2			0,0			226	-42%
Twente	70	5	221	5	3,2							96	-27%
Achterhoek-Noord	57	5	162		2,8							80	-29%
Achterhoek-Liemers	45	9	106		2,4							110	-59%
Veluwe	54	4	125	45	2,3	1	2		2,0			165	-67%
Betuwe-Oost	5	2	10		2,0	1	4		4,0			34	-85%
Flevoland / Zuid	32	8	70		2,2	1	0		0,0			53	-40%
Flevoland / Oost	4	1	11		2,8							15	-73%
Utrecht-Betuwe-West	28	2	65		2,3							101	-72%
Noord-Holland	71	4	223		3,1	3	7		2,3			138	-49%
Zuid-Holland	66	5	181	10	3,6	4	7	2	1,8			83	-20%
Zeeland	53	2	86		1,6	1	3		3,0			118	-55%
Noord-Brabant	143	11	292		2,0	1	0	1	0,0			375	-62%
Limburg	29	1	82		2,8	1	0	1	0,0			161	-82%
TOTAAL 2013	1214	105	3016	60	2,5	19	34	4	1,8	0	0	2591	-53%

Groningen

Tekst en foto steenuil: André Eijkenaar

Bos- en steenuil doen het goed, kerkuil bereikt dieptepunt

Voor mij persoonlijk een zeer goed uilenjaar met bezoeken aan nestlocaties van bos-, steen- en kerkuil. Vele mooie ervaringen. Het begon met de bosuil in Ter Wupping die een nieuw opgehangen kast (broedplek van de kerkuil) had uitgekozen. De kerkuil heeft zijn oude locatie nog wel bezocht maar toch van broeden afgezien. De bosuil heeft 1 jong grootgebracht.

In Sellingen kreeg ik een bericht van jonge bosuilen in de tuin. Bij inspectie bleek het om een voor mij bekend erf te gaan. Al snel had ik de boom ontdekt waarin de jongen zijn grootgebracht. Een holle Linde die ondanks een kapvergunning gespaard is gebleven.

Ik plaatste het jong terug en diezelfde avond ontdekte ik dat het om in totaal drie jongen bleek te gaan. Twee werden

gevoerd in de coniferen, de waarneming van een grote bosmuis als prooi was geweldig! Opvallend dat er ook regelmatig meikevers werden aangevoerd.

Na bezoek aan de steenuilen in Twente, Drenthe en De Achterhoek bleek het legsel in Twente mislukt te zijn. Drenthe en De Achterhoek gaven een goed broedresultaat. Hier werd ook een redelijk aantal meikevers als prooi aangebracht.

Met de kerkuil zou het beduidend minder positief aflopen. Ik dacht met 15 broedgevallen en één tweede een slecht resultaat te hebben geboekt maar op de evaluatieavond bleek dat ik mijn handen mocht dichtknijpen met dit resultaat. In totaal maar 35 genoteerde broedgevallen voor Groningen, een absoluut dieptepunt!

Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat er van drie locaties geen gegevens konden worden achterhaald vanwege omstandigheden van persoonlijke aard. Deze regio's zijn tezamen toch altijd wel goed voor een kleine 30 broedgevallen.

Een geruststelling is wellicht dat de uilen op de meeste locaties wel aanwezig waren maar niet tot broeden zijn overgegaan. Hopelijk maakt 2014 wat goed! Een lichtpuntje is dat enkele nieuwe vrijwilligers zich hebben gemeld die voor nieuwe impulsen kunnen zorgen. ■

Tekst en foto's: Albert-Erik de Winter
(Landschapsbeheer Groningen)

Zeven eieren en een jong

In 2013 waren de legfels over het algemeen klein. Bijzonder is in dit verband het legsel bij de familie Toren in het Noord-Groningse Huizinge. In hun boerderij 'Eenkemaheerd' bevindt zich al jaren een paartje kerkuilen en een kerkuilenkast.

Tijdens controle van deze nestkast op 14 augustus 2013 werd hier een legsel met maar liefst zeven eieren en een pas uit het ei gekropen jong aangetroffen. Naast het legsel lagen zeven verse veldmuizen.

In Groningen waren de broedresultaten van de steenuil goed.

De familie Toren showt met kinderen, buren en vrienden alle kuikens.

Op 9 september, toen de nestkast nogmaals werd bezocht om het broedsucces te registreren en de jonge uilskuikens te ringen, werden in de nestkast zeven jongen aangetroffen (in leeftijd variërend van ca. 13 - 25 dagen). Leuk detail was de aanwezigheid van één

van de oudervogels met ringnummer NLA 5408673. Navraag leerde dat deze vogel ruim 5 jaar eerder (op 25 juni 2008) als nestjong is geringd door kerkuilennestor Johan de Jong. Dit op 57 km ten zuidwesten van het Groningse Huizinge in het Friese dorp Tijnje.

Dat ook zeven jongen in dit jaar teveel van het goede was, werd duidelijk op 10 oktober 2013.

Buurman van de familie Toren, de heer Reint Wobbes, belde met de mededeling dat hij een sterk verzwakte kerkuil gevonden had. Bij hem aangekomen bleek de vogel al te zijn overleden.

De kerkuil was zo sterk vermagerd dat op het borstbeen nauwelijks nog vlees voelbaar was.

Uit het ringnummer kon worden afgeleid dat deze vogel op 9 september als jongste uilskuiken was geringd.

Vooralsnog gaan we ervan uit dat de overige zes geringde uilskuikens nog leven en dat het hen goed gaat. ■

De Eenkemaheerd-uilskuikens.

Biotoop en landschap rond 'Eenkemaheerd'

Huizinge is een klein Wierdedorpje met een beschermd dorpsgezicht dat circa 145 inwoners telt.

De bebouwing van het dorp is sinds 1830 nauwelijks veranderd. Het dorp bezit

zodoende meerdere monumentale panden en een aantal oude boerderijen. Het geheel heeft een landelijk karakter met nog relatief veel meidoornhagen, fruitbomen en moestuinen. Het dorp wordt omsloten door grote en kleine akker- en graslandpercelen met ruige bermen en

overhoeken. Het geheel van dorp en omliggend agrarisch gebied vormt een ideaal jachthabitat voor de kerkuil.

Kennelijk was de plaatselijke toestand van veldmuis hier in 2013 ook gunstig wat heeft geresulteerd in 7 jongen (9 september).

Friesland

Tekst: Johan de Jong

Foto's: Jan Koopmans

'Beleef de zomer'

In een bedrijfsgebouw van It Fryske Gea (Fries Landschap) is in 2012 een nestkast voor de kerkuil geplaatst, die uitgerust was met twee camera's. De oude nestkast zat in een andere schuur dicht bij de waterkant met als gevolg dat elk jaar enkele jongen in het water terecht kwamen en verdronken. De nieuwe kast werd direct door de uilen in gebruik genomen.

In een kantoor van het complex stond de monitor en vanuit die plek werden de beelden doorgezonden naar het Bezoekerscentrum van It Fryske Gea in Eernewoude. Dit webcamproject is een gezamenlijk initiatief van It Fryske Gea en de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland. De techniek en organisatie is in handen van Jan Koopmans en Johan Bouwhuis.

De beelden waren uitstekend, maar gaven online veel kwaliteitsverlies en er was zo nu en dan geen beeld. De dagelijkse tekst bij de beelden werd verzorgd door de werkgroep. Op het moment dat er net eieren waren gelegd, kwam een steenmarter tevoorschijn. In een hoek van de grote zolder had de marter zijn latrine: veren (van kippen), botten en haren. Het risico werd genomen om pas na het uitkomen van het eerste ei de kast te voorzien van een glad scherm zodat de steenmarter onmogelijk in de kast kon komen.

In augustus zijn vier jonge kerkuilen succesvol uitgevlogen.

De steenmarterkast.

De kast met het anti-marterscherm.

De steenmarter.
(Foto: André Eijkenaar)

Voor dit jaar is de kast gereed gemaakt: een grotere kast met twee camera's, waarvan één op het invlieggat is gericht en de andere op de nestplaats. De laatste is een beweegbare camera met groothoeklens, die vanaf het kantoor in de juiste stand gezet kan worden zodat de uilen altijd in beeld zijn. De kwaliteit van de doorgestuurde beelden zal worden verbeterd (hoge resolutie).

De uilen zijn op dit moment beide aanwezig, evenals de steenmarter, waar ook een kast voor is opgehangen. We hopen vanaf het eerste ei ruim drie maanden on line te zijn, zodat vele mensen, die geïnteresseerd in uilen zijn, kunnen genieten van het geheimzinnige leven van een kerkuilenfamilie.

Via de website volgt de nodige informatie (www.kerkuil.com). ■

Drenthe

Tekst: Frans Geene
Foto: Wim de Graaf

Technasium ontwerpt ideale kerkuilenkast

Een leuk resultaat had de kerkuilenwerkgroep in Drenthe met het ontwerpen van een nieuwe kerkuilenkast. De basis voor deze ontwikkeling is gelegd door het Technasium in Gieten. In de biologies hebben de leerlingen in groepen aan het project 'de ideale kerkuilenkast voor de toekomst' ge-

werkt met als opdracht dat de kast veilig en met minimale moeite schoongemaakt moet kunnen worden. Twee groepen leerlingen hebben - op schaal - leuke ideeën uitgewerkt. Eén groep had een kast ontwikkeld die je naar beneden kunt takelen. Een andere groep ontwierp een kast met een lade die je eruit kunt trekken en vervolgens schoon kunt maken.

Schitterende ideeën waar Jaap van de Streek en Wiendel Loovers, van de kerkuilenwerkgroep Drenthe, mee verder zijn gegaan. Zij hebben deze samenge-

voegd in 'de ideale kerkuilenkast voor de toekomst'.

In het kort samengevat werkt het als volgt: de kast kan met behulp van een lier naar boven en naar beneden worden gehaald. Door de lade aan de voorzijde van de kast eruit te nemen, kan de kast heel gemakkelijk worden schoongemaakt.

Nadere gegevens over deze 'kerkuilenkast voor de toekomst' zullen in een later stadium op de website van de kerkuilenwerkgroep te zien zijn. ■

V.l.n.r. Jaap van de Streek, Myrthe Kind, Jorn Kremer, Timo Kuizenga, Aron Oosterman en Wiendel Loovers.

Overijssel

Tekst en foto: Hans de Jonge

Verdwaalde bosuil

De heer Leo Roelvink controleert al jaren een kast in de Nederlands Hervormde Kerk in Olst, die regelmatig bewoond wordt door kauwtjes. Toen hij deze keer de deksel van de kast optilde, zag hij tot zijn grote verbazing dat er een uil in zat, maar het was geen kerkuil.

Toen we 5 maart gingen kijken kon ik zijn vermoeden, dat het om een bosuil ging, bevestigen.

Om te voorkomen dat de uil uit de kast zou vliegen had Leo er - na het openen van de deksel - een stuk betongaas opgelegd. De bosuil was in diepe rust en dus konden we mooie foto's maken.

In deze tijd van het jaar zitten bosuilen te broeden of hebben ze zelfs al jongen. Het schijnt wel vaker voor te komen dat ze in een kast broeden. Meestal hangen de kasten dan in een kapschuur dichtbij een bos. Maar midden in een dorp en in de kerk zal niet vaak voorkomen. ■

Het invlieggat van de kerkuilenkast in de kerk te Olst.

De bosuil in dromenland.

Twente

Tekst en foto: Bé van der Wal

Met eendagskuikens groot worden

Op de zolder van de boerderij van de familie Semmekrot in de buurtschap Zeldam bij Goor werden op 10 juni vier jonge kerkuilen geringd. Met een soort schepnet wist ringer Henri Bouwmeester ook de moeder te vangen, van een ring te voorzien en daarna weer vrij te laten.

De moeder verbleef overdag - de eerste paar weken na het uitkomen - bij de jongen in de kast. Het mannetje zat overdag ergens op een donker plekje in een schuur in de buurt. Het vrouwtje is in de broedtijd duidelijk herkenbaar aan een kale buikvlek. Deze zogenaamde broedvlek dient om een goede warmteoverdracht naar de eieren en later de jongen mogelijk te maken. Op de betreffende boerderij hangt al een aantal jaren een nestkast en bijna jaarlijks worden er jongen uitgebroed.

Een ongelukkig toeval

Op weg naar familiebezoek in Groningen vond ik 19 juni 's morgens een doodgedreden kerkuil midden op een drukke verkeersweg bij Goor. De restanten heb ik meegenomen. Bij thuiskomst vond ik een ringnummer dat - na onderzoek door Henri Bouwmeester - van eerdergenoemde uilenmoeder bleek te zijn.

Na inspectie bij de familie Semmekrot de volgende dag trof ik gelukkig alle vier jongen ogenschijnlijk gezond in de kast aan. Omdat ik enige jaren geleden in een nestkast vijf dode uilenjongen (typisch een geval van een verongelukt vrouwtje) begon ik me zorgen te maken over de toestand van de jonge kerkuilen. Het mannetje brengt namelijk alleen het voedsel aan (98% muizen) en het vrouwtje voert de prooien de eerste tijd in kleine stukjes aan de jongen.

Later als de jongen groter zijn, gaat het vrouwtje ook mee op jacht en kunnen de jongen de prooien zelf verwerken.

Als de jongen kleiner zijn dan 3 tot 4 weken moeten ze beslist door het vrouwtje gevoerd worden anders gaan ze dood. Om meer zekerheid te krijgen over het verloop van het broedsel hebben we een aantal dagen achtereen de jongen gewogen. Op het eerste bezoek, één dag na het verongelukken van het vrouwtje, bleek dat de jongen sinds de ringdatum flink gegroeid waren. De jongste nog het meest, deze was zelfs ruim 60% in gewicht toegenomen. De volgende dag bleken de gewichten bijna hetzelfde te zijn, de jongste was echter 6% lichter geworden. Nog een dag later waren alle jongen lichter geworden.

Het leek er op dat het mannetje niet genoeg prooien kon bemachtigen, waardoor de jongen onvoldoende voedsel binnen kregen. De jongen naar een vogelasiel overbrengen was geen optie, omdat het later weer inburgeren van de jongen niet zonder risico is.

Wel hebben we overwogen om twee jongen naar een ander nest met ongeveer even oude jongen over te plaatsen.

Maar ook dit is niet zonder risico, omdat de jongen in het grotere nest dan gemiddeld minder te eten krijgen. Er zat niets anders op dan de jongen zelf maar te gaan voeren, in de hoop dat het overgebleven mannetje goed zou meewerken. Aanvankelijk dachten we dat we het beste met muizen konden voeren, maar deze bleken bijna 1,50 euro per stuk te kosten. Uiteindelijk bleek het voeren van dode eendagskuijken de eenvoudigste en goedkoopste oplossing.

Op eigen vleugels

Dagelijks werd de boerderij bezocht, om 4 tot 6 eendagskuijken in de kast te deponeren. Werkgroep lid Gert Escher heeft dit deel van het werk voor zijn rekening genomen. Daarnaast werden een aantal keren per week de jongen gewogen en de temperatuur in de kast gemeten.

We waren ontzettend opgelucht toen op 23 juni bleek dat ook het kleinste jong net als zijn nestgenoten in gewicht toenam en kennelijk ook al in staat was om zelf een prooi te verorberen.

Door het regelmatig te wegen bleek dat met 4 tot 8 eendagskuijken per dag alle vier jongen goed in gewicht toenamen. Uiteindelijk bereikten de jongen een gewicht van gemiddeld 400 gram, waarna ze weer enigszins afnamen omdat de slagpennen begonnen te groeien.

Midden juli waren de twee oudsten zo groot geworden dat we de ingang van de kast tijdens ons bezoek moesten afsluiten om te voorkomen dat ze uit de kast zouden springen.

Omstreeks deze tijd is ook onderstaande foto gemaakt. Hierop is duidelijk te zien dat de jongen het nestdons al helemaal hebben ingeruild voor een echt verenpakket.

Tussen 16 en 24 juli leken alle jongen de kast verlaten te hebben. We zijn nog een tijdje blijven voeren, want tot onze verrassing kwamen de uilen nog dagelijks in de kast, niet om te overnachten, maar wel om te kijken of er nog iets te halen viel.

Vanaf 14 augustus zijn we begonnen het voeren te verminderen. Nog een week werden om de andere dag een paar kuijken in de kast gelegd waarna we het bijvoeren hebben gestopt.

Hopelijk hebben de jongen geleerd om op eigen vleugels te vliegen en zelf voldoende prooien te vangen. ■

Midden juli hadden ze al een echt verenpakket.

Achterhoek Noord

Tekst en foto's: Ingeline Ribbens-Ravelli

Hoe groot is moederliefde?

Zo lang als 'de Koningshof' bestaat, huizen er kerkuilen in de kapschuur. Nu moest hij gerenoveerd worden. De startdatum, 1 juni 2013, was nauwkeurig voorbereid. Allereerst had ik dan mijn examen achter de rug, niet onbelangrijk, en ten tweede wilden wij eind

augustus klaar zijn met deze klus. Er was een jubileum te vieren binnen de familie en een mooie gerenoveerde kapschuur zou een welkom decor zijn voor de feestelijkheden.

De aannemer en overige bedrijven werden gecontracteerd waaronder een asbestsaneringsbedrijf en een firma die isolatiedakplaten zou leveren en plaatsen. Niet de gehele kapschuur zou worden gerenoveerd, maar er waren gebinten die vervanging behoefden en een

aantal houten buitenwanden moest vernieuwd worden. Kortom, toch wel een flinke klus waar, inclusief de bouwvak en de vakantie van de aannemer, drie maanden voor was uitgetrokken.

In de kapschuur was een half jaar voor de renovatie een nieuwe kast geplaatst voor onze kerkuilen. Ditmaal met het vlieggat direct naar buiten. De wand waartegen de nieuwe kast geplaatst was, hoefde gelukkig niet te worden

vervangen. De kerkuil kon tijdens de werkzaamheden 'rustig' haar tijd doorbrengen in de nieuwe kast. Wij hebben wel rekening gehouden met mogelijk een broedende kerkuil maar a. vorig jaar werden de eieren pas eind augustus gelegd, b. het jaar ervoor was er geen broedsel en c. een kerkuil kan het hele jaar broeden dus...

Toch zat het mij niet helemaal lekker, hoewel ik geen data meer kon veranderen: alle werklui waren immers gecontracteerd! De avond vóór 1 juni krom mijn man toch maar voor alle zekerheid op de ladder. Was er wel een kerkuil, dan hadden wij haar al een tijd niet gezien. En jawel hoor: ze was er en zat, o schrik, op vier eieren!! Wat nu ... een broedende uil mag je niet verstoren.

De werkzaamheden moesten echter doorgaan. In overleg met de uitvoerders zouden wij zoveel mogelijk rekening met haar houden.

Verplaatsen van de kast was geen optie, niet voor de werkzaamheden, maar ook niet voor het legsel.

De mannen van het asbestsaneringsbedrijf kwamen; ze plaatsten rondom de schuur rijen metalen rijplaten. De aannemer begon opgewekt met het verwijderen van rotte gebinten en wanden... Ondanks de herrie bleef moeder kerkuil onverstoord op haar broedsel zitten.

Maar het zat niet mee. Van bovenaf bleken de gebinten nog rotter te zijn dan gedacht, dus de wand met uilenkast moest toch verwijderd worden.

'Nee, dat NIET! Niet nu de uil aan het broeden is!'

Het tijdelijk onderkomen in één van de vijf eiken.

We overlegden met de vrijwilligers van de kerkuilenwerkgroep en besloten dat we de kast zouden verplaatsen op het moment dat de jongen gingen bedelen om voedsel. Grote kans dat ze dan een verhuizing zouden overleven. Dichtbij de kapschuur staan vijf eiken op een rij bij elkaar, een mooie plek voor tijdelijke behuizing. Meevaller: de aannemer ging voor de bouwvak met vakantie en het grote werk zou voornamelijk na de bouwvak plaatsvinden. Voorlopig rust voor moeder kerkuil en haar broed.

Na het uitkomen van de vier eieren is de kast met fantastische hulp van de vrijwilligers verplaatst naar de vijf eiken. Er werd een mooie constructie getimmerd in de bomen en de kast kreeg een zware plaat bovenop het dak ter bescherming voor wind en regen.

De vier jongen (de jongste kwam ruim een week later uit het ei dan de eerste) hadden samen met moeder een prima plek. De kerkuilenwerkgroep maakte van

de gelegenheid gebruik om de jongen en moederuil (een grote dame) te ringen, te meten en te wegen.

Vader uil wist zijn familie te vinden en het voeren ging gewoon door, alsof ze nog in de kapschuur zouden hebben gezeten. Best spannend natuurlijk.

De vrijwilligers kwamen regelmatig polshoogte nemen en stelden ons gerust als wij weer eens (over)bezorgd waren.

Eind goed al goed? Ja, uiteindelijk wel als je nog in acht neemt dat tot twee keer toe de kast uit de bomen is komen zetten door hevige storm en slagregens. Bij nacht en ontij was een van de vrijwilligers zelfs bereid om met zaklantaarn, gereedschap en goede moed de kast weer terug te plaatsen. Hoog op de ladder balancerend met kast, touw en gereedschap.

Ongelofelijk dat er vier gezonde jonge kerkuilen zijn uitgevlogen, ook de allerkleinste. Wat een moederliefde. Mijn man werd er emotioneel van.

Begin november is de kast weer teruggeplaatst in de kapschuur. Moeder uil maakt er nog steeds gebruik van. Wij vermoeden weer een echtpaar kerkuil op het moment dat ik dit stukje schrijf. Wij nemen alle troep in onze gerenoveerde kapschuur maar voor lief. Wij zijn blijkbaar niet de enigen die zo genieten van onze 'nieuwe' kapschuur.

Nabericht:

Helaas ontvingen wij op 8 oktober 2013 bericht dat een van de jonge kerkuilen dood is aangetroffen in De Rips, Gemert-Bakel, Noord-Brabant.

Verkeersslachtoffer! Triest na alles wat deze jonge uil heeft moeten doorstaan. ■

De nieuwe kapschuur waar zowel de familie Ribbens-Ravelli als het kerkuilenechtpaar van genieten.

Bosuil met jong en grote bosmuis
in Sellingen (regio Groningen).
Foto: André Eijkenaar

Achterhoek Liemers

Tekst en foto's: Dick Langwerden

Blij met sponsoring IJsvogelfonds

De kerkuilenwerkgroep heeft onlangs van het IJsvogelfonds een bedrag van € 2.500,- gekregen. Het geld wordt besteed aan het maken van nieuwe broedkasten, voorzien van een infraroodcamera. Zodoende kunnen de controleurs op de grond zien wat er boven, in de kast, aan de hand is. Dat komt het beschermingswerk ten goede. Als de vrouwtjesuil op eieren zit, wordt er geen actie ondernomen. Als er jongen aanwezig zijn, dan worden deze geringd.

Het IJsvogelfonds is een samenwerking tussen Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Postcodeloterij. Gert Ottens van Vogelbescherming Nederland: 'Ik vind het belangrijk om lokale initiatieven te ondersteunen. Dat komt ten goede aan een betere leefomgeving voor vogels en mensen'.

De schuur van de familie Vellekoop uit Zelhém had onlangs de primeur. André Smit, Maarten Hageman en Dick Langwerden hebben daar een nieuwe kast opgehangen, voorzien van een nieuwe camera. Matthijs Vellekoop houdt de situatie nauwkeurig in de gaten. ■

En zie daar het resultaat! V.l.n.r.: Vincent Vellekoop, André Smit, Maarten Hageman, Dick Langwerden, Jille Vellekoop en de heer Vellekoop.

Tekst: Fred Balduk en Frans Stam

Foto: Dick Langwerden

Een honkvaste grijze dame

Vergeleken met steenuilen zijn kerkuilen bijna nomaden te noemen. De meeste kerkuilen lezen wij maar eenmaal af, ze zijn vaak al na één broedseizoen uit ons onderzoeksgebied verdwenen. Soms verhuizen ze zelfs binnen één broedseizoen naar een andere broedplaats. Gelukkig worden ze wel eens opnieuw afgelezen door onze buurvogelaars.

Kerkuil 5.351.448 is hierop echter een uitzondering. We ringen haar op 28-5-2002 bij de families Hendriks/Siebelink die in het buitengebied van Angerlo respectievelijk een rundvee- en melkveebedrijf runnen. Ze heeft vier uilskuijken en één ei; later ringen we de drie flinke jongen.

In 2003, 2004, 2005 en 2006 lezen we haar opnieuw af op dezelfde broedplaats. Ze is alleen in 2006 niet succesvol, ze verlaat dan haar twee eieren.

In de voorgaande drie jaren brengt ze 18 pulli groot, in 2004 had ze zelfs twee legfels!

In 2007 en 2008 missen we haar; de nestkast blijft leeg. Misschien broedt zij net buiten ons onderzoeksgebied want in 2009 broedt zij weer in onze nestkast, wij lezen haar af op 18-6-2009. Verdere gegevens over 2009 ontbreken.

Vier 'wolken' van pullen.

In 2010, 2011 en 2012 is zij opnieuw succesvol op het oude vertrouwde nest. In 2012 begint zij zelfs aan een tweede legsel van 10 eieren. In deze drie jaren wederom 18 jongen.

Kerkuil 5.351.448 is in 2013 minimaal twaalf jaar oud, brengt bij ons in negen jaren 43 pullen groot en legt in haar elfde jaar 16 eieren (een 1ste legsel van zes eieren en nog eens tien bij haar tweede legsel).

Bovendien is ze voor een kerkuil erg honkvast, haar hele leven houdt ze haar oude vertrouwde nest aan.

Een waardevolle grijze dame. Hopelijk ontmoeten wij haar opnieuw in 2014. ■

Zuidelijk Flevoland

Tekst en foto's: Allan Liosi

Kerkuil in 'verdrukking' door kastenkraker

De van nature in hollen broedende holenduiven en kauwen zoeken jaarlijks de kerkuilenkasten op om hun eieren te leggen. In Flevoland zijn er niet zo veel mogelijkheden voor hollenbroeders en de uilenkasten komen goed van pas. Ook de torenvalk broedt hier graag in.

In de laatste 15 jaar zagen wij in ons werkgebied een toename van holenduifbroedsels in kerkuilenkasten. De laatste jaren neemt de populatie van de in deze kasten broedende kauwen ook toe.

De holenduifnesten in de uilenkasten stellen niet echt veel voor. Ze maken hun nest met hele dunne twijgen. De kauwen daarentegen gebruiken takken van tot wel 30 cm lang en 1 cm dik. Ze stouwen er de grote kast helemaal mee vol en ergens in de hoek maken ze een nestkom, die ze met hooi, touw, veren, plastic, blaadjes etc. bekleden. Bij het schoonmaken van de nestkasten halen we soms wel 5 tot 6 emmers takken en nestmateriaal weg om deze weer bruikbaar te maken voor de kerkuil.

De nestkasten bij de akkerbouwers hangen ongeveer 8 m hoog en zijn meestal 'weggeïsoleerd'. Vaak is de opbergschuur van binnen namelijk helemaal geïsoleerd, zodat de nestkast niet meer van binnenuit kan worden geopend. We zijn dus gedwongen ze via het invlieggat schoon te maken. Dit neemt veel meer tijd in beslag en is arbeidsintensief.

De afgelopen twee jaren vinden we in de uilenkasten die bij de veehouders hangen ook broedende kauwen. De kasten daar hangen een stuk lager dan bij de akkerbouwers, namelijk op 4 tot 5 m hoogte.

Bezetting door kauwen

Doordat de kauwen de kerkuilenkasten bezetten, komt op sommige plaatsen de kerkuil onder druk te staan. De kauwen willen graag de hele kast vol met takken vullen en als ze één op het oog hebben, gaan ze door tot ze hun doel hebben bereikt. Ze schromen niet om takken bovenop de jongen van een toevallig op dat moment broedende vogel te leggen. In 2012 vonden wij, tijdens de schoonmaak van een uilenkast bij een akkerbouwer, onder een hele laag kauwen-

Bij deze kerkuiltjes slaagde de 'overval' van de kauwen niet.

nesttakken, vier dode halfwassen torenvalkengedrochten. De jonge torenvalken waren van hetzelfde broedjaar.

De kauwen hebben kennelijk de torenvalkouders verjaagd. De kauwen zijn doorgegaan met het maken van hun nest en hebben de jonge torenvalken onder de nesttakken bedolven.

Ingebouwd

Ook in kasten waar enkele kerkuilen aan het broeden waren, hebben kauwen geprobeerd deze in te nemen. In 2011 heb ik zo'n gebeurtenis tijdens het ringwerk kunnen fotograferen.

In een van de kasten zat een kerkuil met haar jongen helemaal in een hoek gedrukt. Het was de enige plek die er nog over was. De kauwen hebben voor de broedende kerkuil veel grote takken neergelegd, tot ze in de hoek helemaal was ingebouwd. Gelukkig zijn de kauwen er niet in geslaagd om hun nest te maken en zijn ze kennelijk door de kerkuilen verjaagd. Tijdens het ringen van de kerkuiltjes hebben we de kast natuurlijk schoongemaakt en de groter wordende jonge uiltjes meer plek bezorgd.

Bij een nacontrole 1 maand later troffen we hele grote jongen aan, die goed in conditie waren. Ze zijn later allemaal goed uitgevlogen.

'Ontmoedigingsbeleid'

In 2013 zijn enkele kasten, waar altijd de kerkuil broedt, door kauwen ingenomen. Eén van de kasten aan de Vogelweg, waar vorig jaar nog met succes door een kerkuil werd gebroed (ze had toen 7 jongen) werd dit jaar door kauwen bewoond. Drie jongen vlogen later goed uit.

Enige jaren geleden hadden we geprobeerd de kauwen van enkele kerkuilenkasten te weren. Toen plaatsten we in het invlieggat een langere inlooppijp van meer dan 50 cm. Een kerkuil kan daar doorheen kruipen, maar voor een kauwtje met een lange tak wordt het moeilijker. Tenminste dit was de theorie. Desondanks lukte het de kauwen takken in de kast te slepen, hoewel het natuurlijk langzamer ging. Het is een soort 'ontmoedigingsbeleid' in de hoop dat ze - als het te lang duurt - de moed opgeven. ■

Het aantal in kerkuilenkasten broedende kauwen neemt de laatste jaren toe. Op de foto de drie jonge kauwen aan de Vogelweg.

Noord-Holland

Tekst en foto: André Klaver
(Kerkuilenwerkgroep Waterland Oost)

Weesuil overleeft dankzij Marije de Heer

Op 30 juli 2013 moesten er twee jongen geringd worden bij de familie Van der Eerden in Waterland-Oost. Het waren dagen met extreem warm weer. Ringers Luc Smit en Renze Montsma vonden in de kast een halfdode volwassen vrouwtjesuil en twee redelijk gezonde jongen. De ouderuil werd meegenomen naar vogelopvangcentrum De Bonte Piet in Midwoud maar overleed onderweg. De grote vraag was of er nog een mannetjesuil zou zijn om de jongen te voeden. Echter tijdens een nacht 'uilenwacht' door Van der Eerden werd geen 'binnenkomende' uil waargenomen. Na overleg besloot ik de jonge uilen naar De Bonte Piet te brengen. Ze zagen er al niet meer fit uit, meer dood dan levend.

Het weesuiltje...

Marije de Heer van De Bonte Piet stortte zich vol overgave op deze voor haar nieuwe klus. De weesuiltjes werden door haar mee naar huis genomen en voorzien van vocht en sondevoeding.

Marije was zich die nacht, met de uiltjes naast haar bed, rot geschrokken van geblaas en gesis alsof ze op een kat was gaan staan. Die geluiden had ze nooit eerder gehoord. Gelukkig leek het met de uilen de goede kant op te gaan. Met minutieus geduld offerde ze om de paar uur haar nachtrust op om de uilen door de gevarenzone te slepen. Na een eerste provisorisch nest in een nachtkastje van

Marije werd een wat groter onderkomen gefabriceerd.

Eén uiltje haalde het na enkele dagen helaas niet, maar het andere uiltje werd met stukjes kip en muis dusdanig opgevoerd dat deze na enkele dagen in De Bonte Piet verder mocht opknappen. Daarmee had Marije haar nachtrust terug en de uil het perspectief op overleving.

Het uiltje werd langzaam sterker en at zelf de aangeboden muisjes op. Na 14 dagen over en weer mailen, breaking news: de uil vloog zelfs! Na 20 dagen mocht de uil eigenlijk wel weg.

Het toeval wilde dat in Waterland Oost een ander nest met kerkuilen van gelijke leeftijd geringd moest worden bij de familie Hoeve. In de kattenbak (letterlijk en figuurlijk) werd de uil op 31 augustus, gezond en wel en prachtig uitgegroeid, meegenomen naar de familie Hoeve. Hier is het altijd een feestje om te ringen, gezien de aanwezigheid van schoolklasjes kinderen en bovenmeester Luc Smit voor de uitleg.

De weesuil was een mooie toevoeging aan dit nest en kreeg voor de zekerheid een voorraadje eendagskuikens mee.

De uil werd zonder meer opgenomen, is uitgevlogen en leeft nog lang en gelukkig....

Zonder meer de verdienste van Marije de Heer van De Bonte Piet die zonder enige aarzeling en met veel plezier, maar bovenal veel inzet en deskundigheid, voor dit gelukkige einde heeft gezorgd.

Vanuit de kerkuilenwerkgroep Noord-Holland is mede om die reden een gift gedoneerd aan De Bonte Piet. ■

Zuid-Holland

Tekst: Janus Verkerk

Aandoenlijk

Begin november kreeg ik nog een hele late melding van een kerkuil met jong(en) uit de omgeving van Strijen.

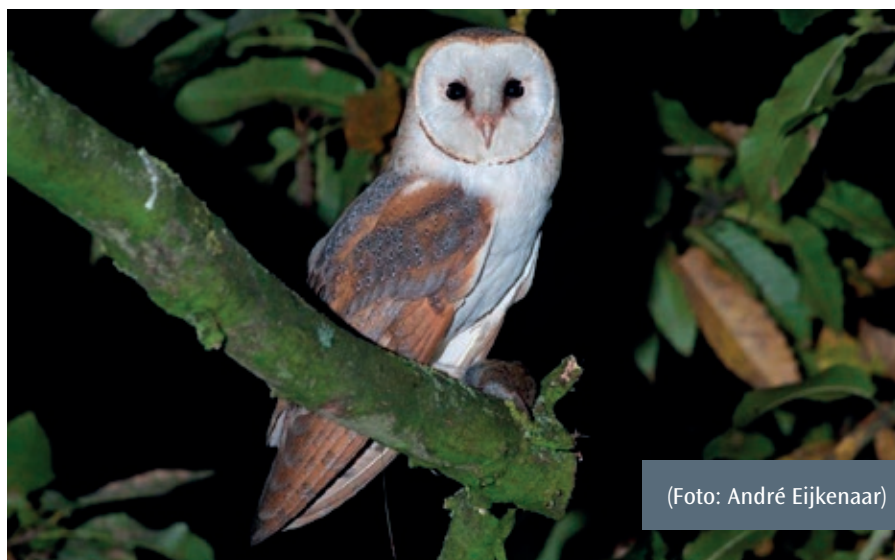
Nota bene vlakbij ons huis. Nooit iets van gemerkt. De eigenaar meldde maar direct fijntjes dat hij geen toeloop van belangstellenden wenste. Dat gold niet voor mij en een paar dagen later liep ik dus samen met de eigenaresse door de grote schuur. Braakballen en krijtsporen alom. De kast had hij een aantal jaren geleden zelf getimmerd en opgehangen. Het invliegpat in de achtergevel was tevens door hemzelf gezaagd en netjes afgewerkt tegen inrengen.

Helaas slecht nieuws. We vonden al direct een groot jong, dood op een van de opgestelde landbouwwerktuigen. De eigenaresse tot tranen geroerd want dit was al de tweede keer. Een aantal jaren eerder lag er een dode adulte kerkuil met verkrampte poten. Muizen en rattenkorrels werden na dit incident voorgoed verbannen van het bedrijf.

Ons dode jong werd zorgvuldig opgepakt en in een kartonnen doos gelegd op de werkbank.

De volgende ochtend kwam er al vroeg een telefoontje. Bij het betreden van de schuur werd een ouder kerkuil aangetroffen bij de kartonnen doos met het dode jong. Bij inspectie bleek dat er een muis was bijgelegd. Deze leefde zelfs nog. Kennelijk was pa of ma het er niet mee eens dat het jong het heden voor het hiernamaals had gewisseld.

Aandoenlijk. ■

(Foto: André Eijkenaar)

Tekst: Peter Boelee

Is alles weten wel zo gewenst?

Nu veel broedkasten uitgerust zijn met een webcam behoren verrassingen tot het verleden, want met een webcam in de kast is het mogelijk om 24 uur per dag 'stiekem' mee te kijken in het leven van het kerkuilpaar in de broedkast, een 'real life soap'. De uilen merken er zelf niks van, het zicht in de pikdonkere kast is met infrarood licht. We zien pa en ma uil muizen brengen, we zien dat de jongen alleen sissen als ze honger hebben en dat ze de kast delen met vele andere dieren, zoals vliegen, maden, tapijtmotten en soms enkele dode muizen. We zien ook dat ma wel in de kast mag komen en pa niet verder dan de drempel. Dat ma de hele dag zit te dutten, soms als een steltloper op één poot. Je ziet ze schrikken wanneer er elders in de schuur iets op de grond valt. Vaak staat het scherm in de huiskamer van de eigenaar en kan de familie de hele dag volgen wat er in de kast gebeurt.

En dat is niet altijd leuk...

Want wat nou, als er opeens nog maar één ouder komt voeren, er al twee nachten geen ouderuil meer in de kast is geweest of de grotere jongen hun kleine broertje opeten? Al gauw breekt er dan een felle discussie los in diezelfde huiskamer.

Zo gebeurde dat ook in de kast van Niels en Miranda. Op het scherm beneden in de paardenstal was te zien dat er vier eieren waren gelegd, moeder uil lag hele dagen op de eieren te broeden.

Na ongeveer een maand kwamen er twee jongen uit, moederuil stapte van de andere twee eieren af en stopte met broeden (op Zuid-Beveland was dit het eerste broedgeval van 2013).

Niels stuurde me na twee dagen een smsje, moeder uil had al op de tweede dag na het uitkomen van de jongen de kast verlaten en was na twee dagen nog niet terug.

Op de derde dag kwam ze terug. Toevallig was de eigenaar in de stal aanwezig en zag moeder uil de kast in komen, rondkijken en haar beide jongen opeten. Daarna schoof ze haar overgebleven twee eieren bij elkaar en ging verder met broeden. Zou ze buiten hebben ontdekt dat er te weinig muizen waren of was het weer nog steeds te slecht...?

Na vier dagen kroop er weer een jong uit het ei, moeder stapte van het overgebleven ei af en ging over haar jong zitten. Toen dit jong 17 dagen oud was heb ik het geringd, het ei nam ik mee en de inhoud bleek vloeibaar te zijn. Na het ringen bleef de moeder weer lang weg, het was daarbij niet duidelijk of het jong eten kreeg, omdat 's nachts niemand meekijkt. Ik heb daarom de webcam aangesloten op een laptop en van 21 uur tot 9 uur 's morgens werd alles gefilmd. Wat bleek: om 2 uur 's nachts kwam moeder met een muis, die het jong in één keer naar binnen schrokte, gevolgd door een uur later nog een.

Het jong ging slapen en moeder uil is niet meer langs geweest.

Dit jong heeft totaal 70 dagen in de pikdonkere kast doorgebracht in periodes van extreme warmte. Normaal verlaten

Vier jonge kerkuilen. (Foto: Peter Boelee)

de jongen op een leeftijd van 58 dagen de kast, dus waarschijnlijk was de voedselsituatie buiten nog steeds niet goed of had het jong inmiddels 'sterallures' en wilde gewoon zo lang mogelijk op TV zijn... Wie zal het zeggen.

Kortom een webcam maakt dat we de situatie in de kast beter kunnen volgen zonder de vogels te verstoren, maar kan ook voor veel onrust bij de kijkers zorgen.

In dit kader herinneren we ons de webcambeelden van de jonge steenuilen in een van de kasten van 'Beleef de lente', waarvoor niet voldoende muizen werden aangevoerd en ze één voor één dood gingen voor het oog van miljoenen kijkers? Er werden petitie's getekend om de mensen achter de webcams te bewegen in te grijpen.

Als we gaan ingrijpen zijn we niet met natuurbescherming bezig, in de natuur gebeurt nooit iets voor niks. In bovengenoemd verhaal was er gewoon te weinig voedsel om een heel nest groot te brengen.

Webcams geven ons een inblikje in het ware leven, kijk dus vanaf 1 maart weer naar de 'reallife soaps' op www.beleefdelente.nl en leer de wijze lessen van de natuur. ■

Een webcamfoto. (Foto: Jan Koopmans)

Tekst en foto: Jochem Sloothaak

Betrek je buur d'r bij!

In 2013 is in Brabant stevig gewerkt aan het vergroten van bekendheid van het beschermingswerk voor kerkuil en steenuil en het betrekken van scholen, burgemeesters, lokale kranten of je eigen bureaus. Met de nieuwe brochure 'Uilenbeschermer gezocht: m/v' heeft Brabants Landschap aandacht gevraagd voor dit nuttige beschermingswerk.

Bovendien staan er ideeën in om de bekendheid van de groepen - die er zich mee bezighouden - te vergroten. Want ook in de toekomst moeten steen- en kerkuil kunnen rekenen op bescherming door vrijwilligers.

Deze ambassadeurs van een gezond agrarisch landschap zijn bovendien afhankelijk van 'gastgevers'. Dat zijn alle mensen die hun tuin/erf/boomgaard beschikbaar stellen om er speciale nestkasten te plaatsen (op ruim 5.000 adressen hangen momenteel nestkasten) en om de biotoop te verbeteren met erfplantingen (vanaf 1980 zijn er

6.500 uitgevoerd in Brabant). Het aantal beschermers dat de kasten controleert en onderhoudt schommelt rond de 250. Deze enorme hoeveelheid werk heeft inmiddels haar vruchten afgeworpen: beide soorten zijn uit de kritische zone gekropen.

Uit een enquête, gehouden onder 68 uilenwerkgroepen, bleek dat onder beschermers behoefte bestaat aan nieuwe - liefst jonge - vrijwilligers én meer bekendheid van hun groep.

Over dit thema hield het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap dit voorjaar in 4 regio's bijeenkomsten.

Hierop presenteerden de groepen hun succesvolle aanpak. Daarna volgde een brainstormsessie, waarbij vele goede ideeën loskwamen.

De ideeën die hierbij naar voren kwamen, zijn gebundeld in de brochure 'Uilenbeschermer gezocht: m/v'.

'Uilenbeschermers zijn net uilen. Het liefst gaan zij helemaal alleen op pad. Maar, je moet juist mensen betrekken bij 't werk!', aldus Martin Vink, Uilenwerkgroep Gemert.

Verder is er ook gewerkt aan een internetpagina voor iedere werkgroep. Zelf hebben ze een beschrijving van hun activiteiten gemaakt en leuke foto's uitgezocht, waarna die informatie een plek krijgt op een interactieve kaart van Brabant. Geïnteresseerden die via internet op zoek zijn naar uilenwerkgroepen komen zo direct bij de juiste persoon.

Tenslotte is de nieuwsbrief 'Uilenwerk' in een nieuw jasje gegoten en is een Facebook-team opgericht dat wekelijks nieuwtjes en foto's plaatst.

Zo proberen we 'mee z'n alle' te werken aan meer bekendheid van uilenbescherming en mensen daar meer bij te betrekken.

Wilt u ook op de hoogte blijven van wat er allemaal gebeurt of wilt u een keer mee op pad met een uilenwerkgroep? Kijk dan eens op:

www.brabantslandschap.nl/zelf-aan-de-slag/vrijwilligerswerk/uilenbescherming

De 'ambassadeurs' Mario Gevers (l.) en Addy van der Heijden

Limburg

Tekst en foto: Jo Daemen

Kerkuilenkast met uitmestvoorziening

Kerkuilenwerkgroep 'Onderbanken', die opereert in de noordoosthoek van Zuid-Limburg, heeft elf kasten onder zijn hoede. De meeste hangen in oude boerderijen of schuren, één in een kerk-toren.

In de afgelopen jaren, behalve natuurlijk in 2013, zijn er met succes tientallen uiltjes in groot gebracht. Maar elk jaar - na de oogst - is er werk aan de winkel. De kasten, meestal op respectabele hoogte en moeilijk te bereiken plekken, moeten worden uitgemest.

Dat is geen sinecure!

In een klimtuig balancerend op een ladder, met in een hand een vuilniszak en in de andere een voorwerp om de korst in de kast te breken en eruit te schep-pen, probeer je te overleven. Als die korst ook nog eens droog is, komt er stof bij. Mondkapje dan maar op. Je lijkt wel op een asbestverwijderaar die een circusact aan het instuderen is.

Peter Eussen inspecteert de nieuwe kerkuilenkast met uitmestvoorziening.

'Dat kan beter', dacht onze werkgroep, die na een moeilijke tijd gelukkig uitgroeide tot vijf medewerkers(sters): Peter Eussen, Rebecca Wetzels, Marius Bos, Hans van de Laar en Jo Daemen. En zo is de kerkuilenkast met uitmestvoorziening geboren.

Aan de voorzijde van de kast maken wij in het onderste deel een klep.

Ook bestaande kasten kunnen met weinig moeite worden aangepast.

Zo kun je veel gemakkelijker bij het te verwijderen pakket komen: je hebt het voor je. Bovendien kun je het bijna in zijn geheel los maken, zodat je het compact kunt verwijderen zonder veel stof. Een stuk karton op de bodem helpt.

Zo wordt uitmesten een uileneitje! ■

De nieuwe kast, met aan de voorzijde in het onderste deel een klep.

Op weg naar minder verkeersslachtoffers?

Tekst en foto's: Johan de Jong

Jaarlijks worden honderden (meest jonge) kerkuilen doodgereden langs snelwegen. De belangrijkste oorzaak is de hoge dichtheid aan muizen (vooral veldmuizen) in de brede, extensief beheerde bermen en de methode van jagen van de kerkuil. De kerkuil maakt veelvuldig gebruik van hectometerpaaltjes langs de kant van de weg, die hij gebruikt als uitkijkpost of rustplaats. Deze paaltjes staan zo dicht bij de weg, dat de uilen bij het opvliegen risico lopen te worden aangereden. Ook tijdens het jagen steekt de uil regelmatig de weg over op een hoogte van nog geen twee meter.

In ons land nam het aantal verkeersslachtoffers toe van bijna 5% vóór 1963 tot 30% in de tachtiger jaren van de vorige eeuw. In de periode 1994-2007 steeg het aantal zelfs tot boven de 60%.

Het achterhalen van de oorzaken

Om de oorzaak van het aantal verkeersslachtoffers te achterhalen, is een aantal onderzoeken uitgevoerd. In Friesland werden tussen 1994 en 2009 terugmeldingen van geringde kerkuilen verzameld, die als jong waren geringd en teruggemeld als verkeersslachtoffer in Friesland. Alle vers doodgemelde vogels werden op een kilometer nauwkeurig ingetekend op de kaart van Friesland (fig. 1).

De meeste slachtoffers werden gevonden op en langs de autosnelwegen. Op grond van de vindgegevens van de dode uilen is een aantal knelpunten (plaatsen met meer dan 10 dode kerkuilen) zichtbaar geworden. Het zijn vooral de klaverbladen met de vele op- en afritten.

Op deze plaatsen zijn de bermen extra breed met hoogtevverschillen en taluds (geschikte biotopen voor veldmuizen). Meer dan 70% van de dood gevonden uilen (n=996) verongelukten in het eerste levensjaar.

Minder verkeersslachtoffers, maar hoe?

Om het aantal verkeersslachtoffers onder de uilen te verminderen, kunnen op de knelpunten de hectometerpaaltjes ongeschikt gemaakt worden als zitplaats voor de kerkuil. Ze kunnen dan gebruik maken van een op iets grotere afstand (± 3 m) van de rijbaan geplaatste hogere paal (± 3 m) met dwarslat. De uilen zullen de weg dan op grotere hoogte oversteken en minder gevaar lopen aangereden te worden.

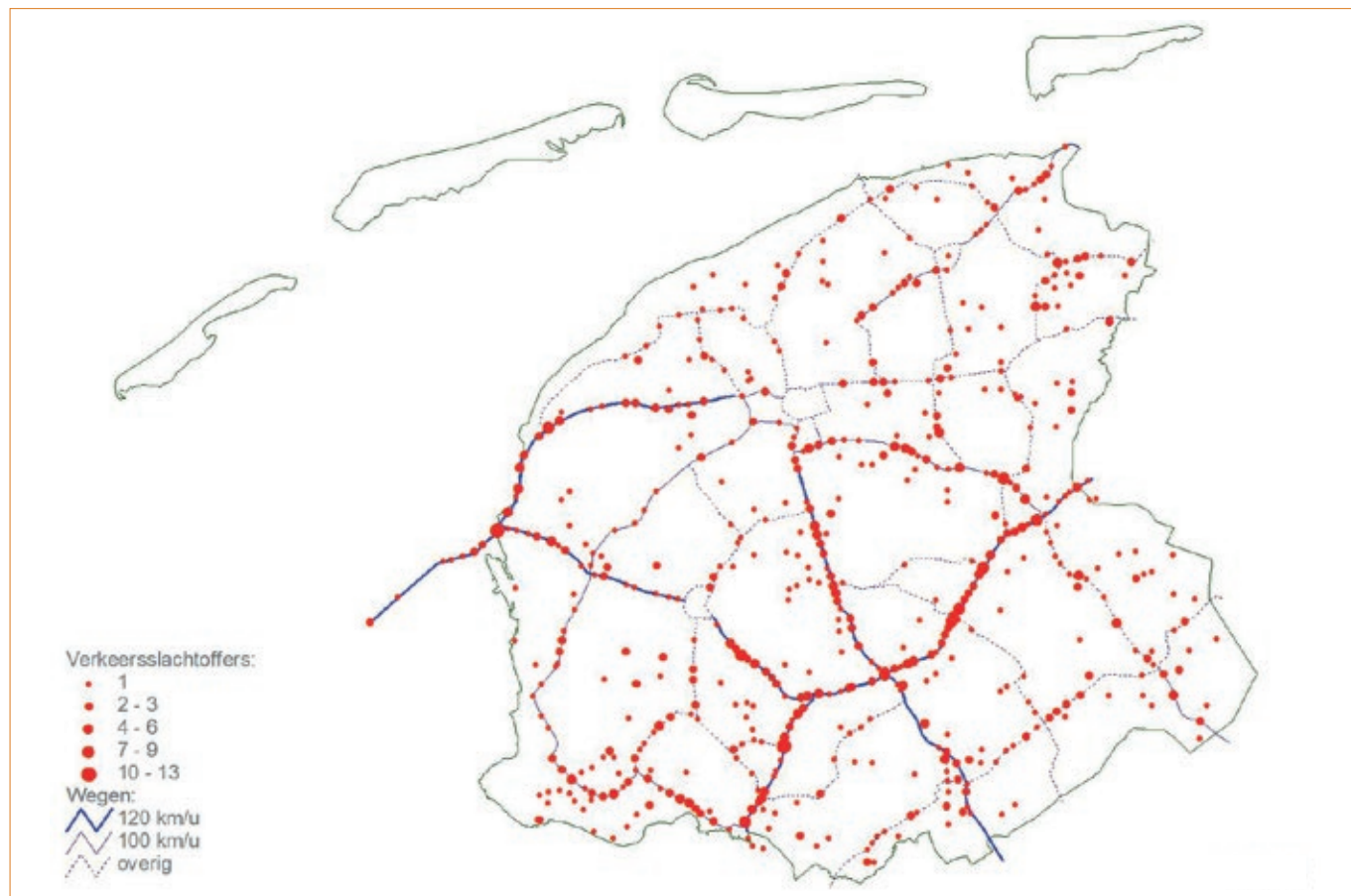

Fig. 1: Vindplaatsen van kerkuilen, die al jong in Friesland zijn geringd en zijn teruggemeld als verkeersslachtoffer in de provincie.

Foto 1: De 'proefkonijnen'.

Dat geldt niet alleen voor de kerkuil, maar ook voor o.a. de ransuil.

Experimenten om tot een 'kerkuil-onvriendelijk' hectometerpaaltje te komen zijn uitgevoerd in de grote vliegkooi (12 x 5 m) in het vogelasiel 'De Fûgelhelling' in Ureterp.

Enkele rans- en kerkuilen, die voor revalidatie in de kooi zaten, werden voor dit experiment gebruikt (foto 1). Op een halve meter afstand van de voederplek bevond zich een origineel hectometerpaaltje.

Afwisselend werd het paaltje vervangen door verschillende 'kerkuil-onvriendelijke' modellen (foto 2).

Op enige afstand stond een houten paal van drie meter, voorzien van een dwarslat.

Tijdens de experimenten werd de gehele nacht gefilmd (Jan Koopmans). De uilen in de vliegkooi vlogen altijd via een vaste route naar de voederplek.

Vanaf de roestplaats (bovenin de kooi) vloog de kerkuil naar het hectometerpaaltje, daarna werd de prooi gepakt en vloog de uil terug naar het paaltje. De prooi werd op een andere plek in de kooi verorberd.

Na het 'kerkuilonvriendelijk' maken van het paaltje, landde de uil toch steeds weer op het van boven aangepaste paaltje. Ongelooflijk handig wist de uil de obstakels te omzeilen door bijvoorbeeld een aangebrachte rondraaiende elektriciteitsbuis in het draaipunt vast te pakken en rechtopstaande 'spijkers' werden zonder probleem vanaf de zijkant vastgepakt. Uiteindelijk werd een goedwerkend model ontworpen door Jan Koopmans: een soepel draaiende pvc buis met een doorsnede van 5 cm (foto 3). Pogingen om maar enig houvast te krijgen mislukten, met als gevolg dat de uilen in de loop van de nacht direct naar de hogere paal vlogen.

Oplossing

Op de knelpunten de hectometerpaaltjes 'kerkuilonvriendelijk' maken met als alternatieve zitplaats een houten T-constructie van 3 meter hoogte op minimaal 4 meter afstand van de weg. Hierdoor:

- blijft de muizenrijke berm beschikbaar als jachtgebied voor kerkuilen;
- heeft de kerkuil minder last van de zuigende werking van langsrazend verkeer;
- heeft hij voldoende hoogte om veilig de weg over te steken.

Pilot

Rijkswaterstaat heeft ingestemd met het houden van een praktijkproef op het knelpunt Beetsterzwaag (bij Drachten) onder voorwaarde van externe financiering. Over een traject van 2,5 km zullen aan beide kanten van de weg de hectometerpaaltjes worden aangepast (zie foto 3).

Met cameravallen zal het gebruik van de zitstokken worden gevolgd. Verder zal dagelijks gecontroleerd worden op verkeersslachtoffers. De resultaten zullen worden vergeleken met vergelijkbare knelpunten. Wanneer de pilot slaagt zal Rijkswaterstaat de kerkuilvriendelijke aanpassingen meenemen in het bestek voor de reconstructie van het verkeersplein Joure. Hopelijk kunnen in de toekomst de aanpassingen ook elders op knelpunten in Nederland worden toegepast. ■

Foto 2: Eén van de 'kerkuilonvriendelijke' modellen.

Foto 3: Het door Jan Koopmans ontworpen eindresultaat.

Tekst: Ruud Leblanc

Aanvulling bestuur

Aan het einde van het seizoen is Albert Fopma (weer) toegetreden tot het bestuur. Wij zijn bijzonder blij met deze uitbreiding.

Albert is een 'oude' bekende en heeft al meerdere publicaties over kerkuilen op zijn naam staan.

Website

De website www.kerkuil.com heeft in 2013 meer dan 24.000 virtuele bezoekers gehad. Dat zijn er zo'n 65 per dag! Het is voor ons interessant om te kunnen zien hoe de bezoekers op de website terechtkomen, via andere sites of met welke zoekwoorden er gezocht wordt.

De site is van onschatbare waarde als communicatiemiddel.

Veel mensen komen langs deze weg terecht bij de regiocoördinator van hun eigen gebied.

Dutch Bird Fair

Op de Dutch Bird Fair in de Oostvaardersplassen op 24-25 augustus was de SKWN aanwezig met een eigen stand.

Sovondag

Op 30 november werd onze stand weer goed bezocht. Het was nog nooit zo druk op een Sovondag.

(Foto: André Eijkenaar)

Landelijke Uilendag

In samenwerking met STONE en OWN werd er op 12 oktober weer een fantastische landelijke uilendag georganiseerd in Meppel. Met veel interessante lezingen is dit DÉ plek waar alle uilenliefhebbers elkaar ontmoeten.

Ringersbijekomsten

In februari en maart zijn er cursussen geweest in de 'Fûgelhelling' te Ureterp, waar 25 ringers aan hebben deelgenomen.

Nieuwsbrief 2013

Wederom zijn er 15.000 exemplaren van de 'Nieuwsbrief uilen 2013' verspreid. Hierin was een artikel opgenomen over de ruiperiode van de kerkuil en werden 15 pagina's gevuld met interessante bijdragen uit de verschillende regio's, omlijst met prachtige foto's.

Een dankwoord aan de auteurs en fotografen is hier wel op zijn plaats.

Erfvogelnieuwsbrief

Deze is weer veelvuldig verspreid bij de kasteigenaren door de vele vrijwilligers. Ook afgelopen jaar weer met veel interessante thema's en een mooi vogellogboek.

Nestkaart

Via dit project van Sovon komen de beste broedbiologische gegevens binnen. Daarom streeft de Stichting ernaar om zoveel mogelijk gegevens in te voeren en zal er ook in 2014 aandacht aan besteed worden.

De regio's hebben de keuze uit Nestkaart of Nestkaart Light, met een voorkeur voor de eerste.

Ondersteuning

Ook in 2013 zijn we zowel financieel als fysiek ondersteund door Vogelbescherming Nederland.

De Stichting ontving hiernaast een bedrag van €6050,- aan giften en donaties.

Helaas zien we dat door de recessie mensen besluiten om hun donateurschap op te zeggen. Terwijl we deze donateurs zo hard nodig hebben. Zij zijn een belangrijke steun voor de financiering van onze uitgaven.

Wist u dat

De Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland op 31 december 2003 werd opgericht en dus alweer tien jaar bestaat? ■

Aan iedereen, die het kerkuilenbeschermingswerk een warm hart toedraagt:

Ondersteun ons werk door een éénmalige gift op rekening nummer NL23 RABO 0344 2321 74 t.n.v. Kerkuilenwerkgroep Nederland te Hoorn onder vermelding van uw naam en adres (dan sturen wij u een Nieuwsbrief Uilen).

Of word donateur via onze website www.kerkuil.com. We zijn blij met elk bedrag! Alvast bedankt.

Sperweruil

Duizenden enthousiaste vogelaars trokken de afgelopen winter naar Zwolle om de bijzondere sperweruil te bewonderen. Het is de vierde waarneming voor ons land. De uil trok zich van de mensen niets aan. Er was volop voedsel (muizen) in de omgeving van het station op de braakliggende terreinen. De sperweruil is slechts driemaal eerder in Nederland vastgesteld (1995 en 2005). Sperweruilen zijn broedvogels van de boreale bossen in Scandinavië en Rusland. In sommige jaren trekken ze weg naar het zuiden (Zuid-Scandinavië) als gevolg van voedselgebrek.
(Foto: H.P. Rustenburg)

Kerkuilengroep Nederland

www.kerkuil.com